

Empowerment, samskapande och delaktighet

shutterstock.com • 774298378

Kristina Areskoug Josefsson

Docent Kvalitetsförbättring och ledarskap inom hälsa och välfärd
Jönköping Academy For Improvement of Health and Welfare,
School of health and Welfare, Jönköping University

&

Försteamanuensis, Institut för Atferdsvitenskap, Oslo Metropolitan University

Empowerment, samskapande & delaktighet

- Begreppsförklaring
- Vad innebär empowerment, samskapande & delaktighet ?
  - Patientperspektiv och patientens perspektiv
  - Erfarenhetsbaserad kunskap – professionell kunskap
  - Maktperspektiv
  - Negativa aspekter
  - Positiva perspektiv
  - Faktorer som påverkar empowerment, samskapande & delaktighet (socioekonomi, språk, funktionsvariation, tillgänglighet, ålder och kön)

Empowerment

Begreppet egenmakt syftar till att en individ ska känna att denne har makt över sin egen situation, sina arbetsuppgifter, sin närmiljö, med mera.

Med andra ord att individen ska ha makt över personliga, socioekonomiska och miljörelaterade faktorer som påverkar hälsan.

Det motsvarar det engelska ordet **empowerment**.

WHO definerar empowerment som *“a process through which people gain greater control over decisions and actions affecting their health”*

Delaktighet

Hälso- och sjukvården avgränsar ofta patientdelaktighet till medverkan i beslut om vård och behandling.

I ett bredare perspektiv ingår även att patienten kan tillägna sig och tillämpa kunskap om symtom, sjukdom och behandling, men också att patienten kan förmedla kunskap och erfarenheter till personalen.

I ett brett perspektiv på delaktighet som omfattas metoder för personcentrerad vård, delat beslutsfattande och stöd till egenvård.

En viktig utgångspunkt är att formerna för delaktighet utgår från patientens villkor och preferenser, det vill säga är något självvalt.

Samskapande

Kan du skapa hälsa åt någon annan? Eller bara förbättra förutsättningarna för god hälsa?

- **Samskapande** omfattar koordinering och genomförande av aktiviteter i en process där ingen enskild person/organisation har totalansvar för processen.
- **Samskapande** omfattar social och professionell interaktion mellan individer och verksamheter.
- **Samskapande** är en öppen dialog och aktörernas förhållande bygger på tillit, involverande, rationalitet och kunskap om processen som samhandlas.
- **Samskapande** fokuserar på komplementaritet, utbyte och användning av deltagarnas olika färdigheter, erfarenheter, bakgrunder och kulturer för samordning av dessa faktorer för att nå ett gemensamt mål.

Nytta av delaktighet i hälso- & sjukvård?

Insatser för att öka patienters delaktighet kan medföra ökade kostnader för hälso- och sjukvården, men det finns en möjlighet att detta kan balanseras av lägre resursåtgång i andra delar av vården. Det hälsoekonomiska underlaget i översikterna är hittills för begränsat för att göra en bedömning av hur hälso- och sjukvårdens resursåtgång påverkas eller av kostnadseffektiviteten.

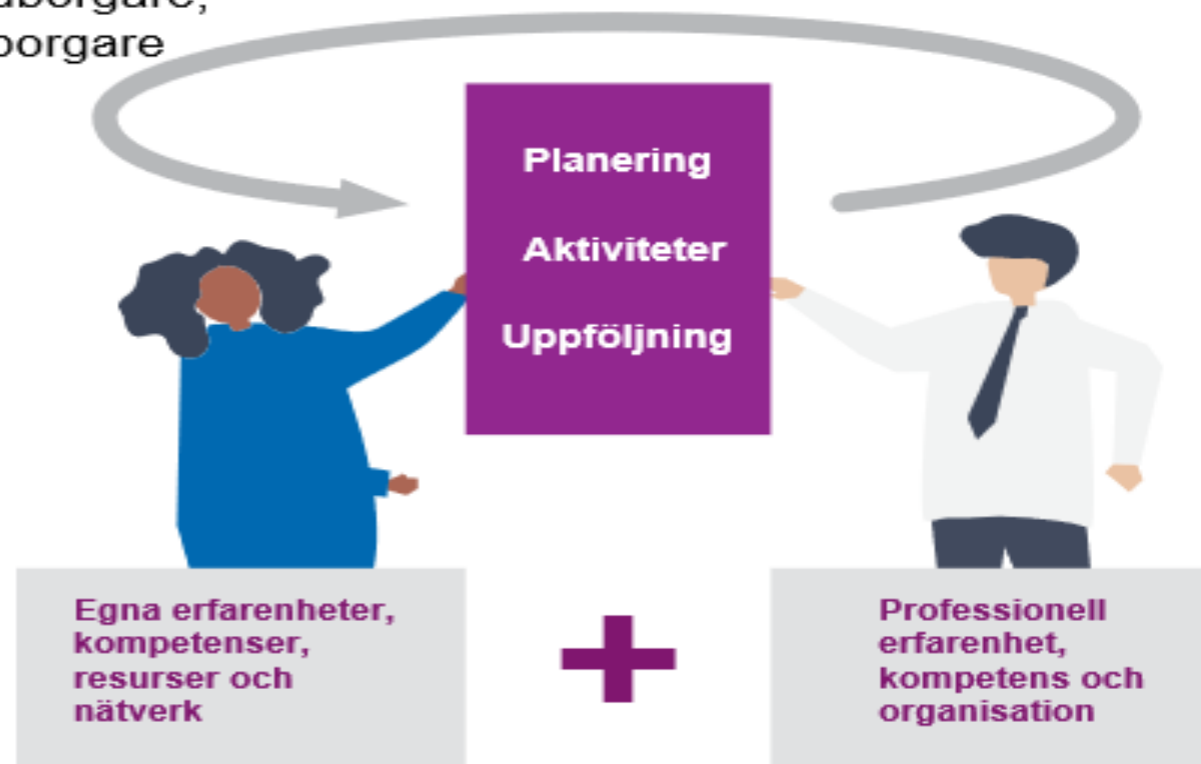
SBU. (2016). Patientdelaktighet i hälso- och sjukvården - En sammanställning av vetenskapliga utvärderingar av metoder som kan påverka patientens förutsättningar för delaktighet.

Annan nytta än
kostnadseffektivitet?

PARADIGMSKIFTE

Skapa vård tillsammans med medborgare,
istället för att skapa vård för medborgare

= ökat värde för alla
parter

Från samtal till samskapande

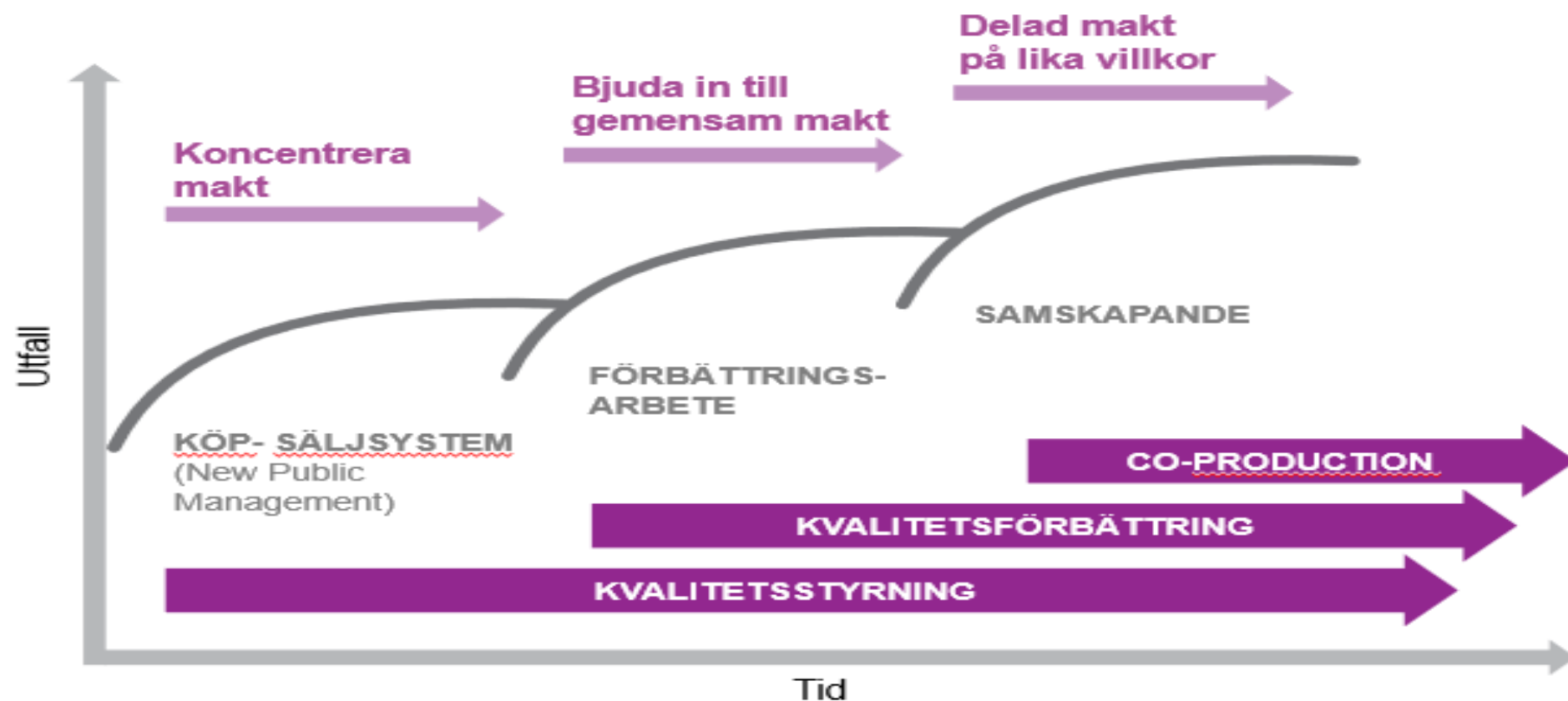

Att vara delaktig är inte
samma sak som att få vara
samskapande – Här krävs
empowerment!

Utmaningar för samskapande

- Olika sammanhang har olika utmaningar i att säkerställa jämlik representation, möjliggöra aktivt medborgarskap och samskapande
- Personliga, samhälleliga och socioekonomiska faktorer påverkar medborgarskap och möjlighet till samskapande
- Samhällets vilja, motivation och engagemang för aktivt medborgarskap för alla och samskapande
- Individens möjligheter, motivation och tilltro till sin möjlighet att samskapa
- Makt och respekt påverkar samskapande

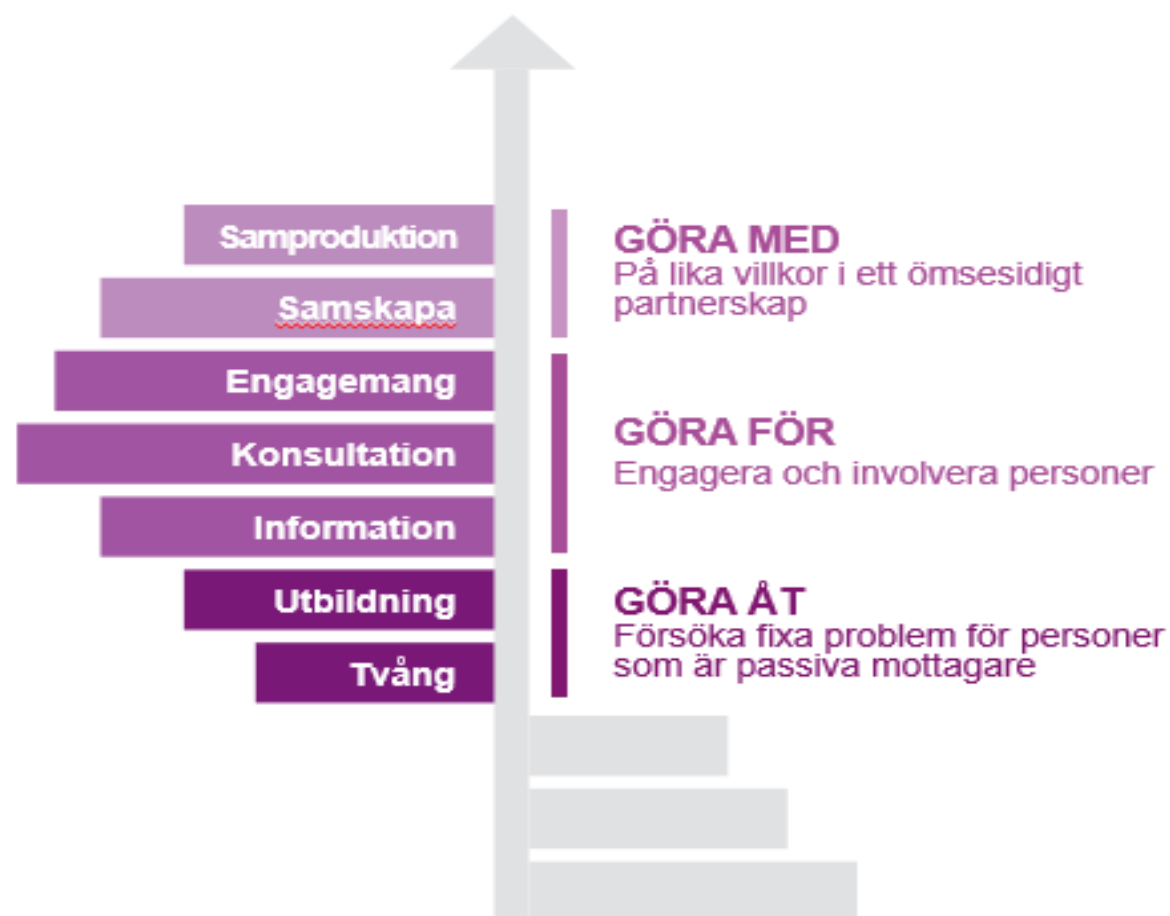

Feeley, D. and Leitch, J. (2017). Three curves and seven stories. *International Forum on Quality & Safety in Healthcare – London 2017*. Accessed via <https://qi.elft.nhs.uk/resource/derek-feeley-jason-leitch/>

Samskapande för alla...eller?

- Utsatta grupper i medborgarskap och samhandling kan bero på olika faktorer, såsom:
- Kön, ålder, sexuell läggning, etnicitet, funktionsvariation(fysisk/psykisk)
- Språkkompetens, kulturell bakgrund, låg digital erfarenhet, socioekonomiska faktorer
- Kombinationer av riskfaktorer ökar risker för utsatthet och för bristande samskapande och delaktighet

Främja empowerment, delaktighet & samskapande

- Faktorer som främjar samskapande: förtroende, försäkring, välbefinnande, tillhörighet, tydlighet, tid och tolerans
- Faktorerna påverkas av hur vi blir sedda och hörda i samhället, av andra och av oss själva
- Faktorerna kan vara på både individnivå och organisationsnivå
- *Hur ser ni att ni kan påverka att empowerment, delaktighet & samskapande?*

Vem blir hörd & sedd?

- Vem representerar vem?
- ..Och vem bestämmer hur representationen ska se ut?
- ...Vem saknas som borde ha varit med?
- ...Hur möjliggörs representation för alla?

Mellan organisationer?

Mellan brukare och professionella?

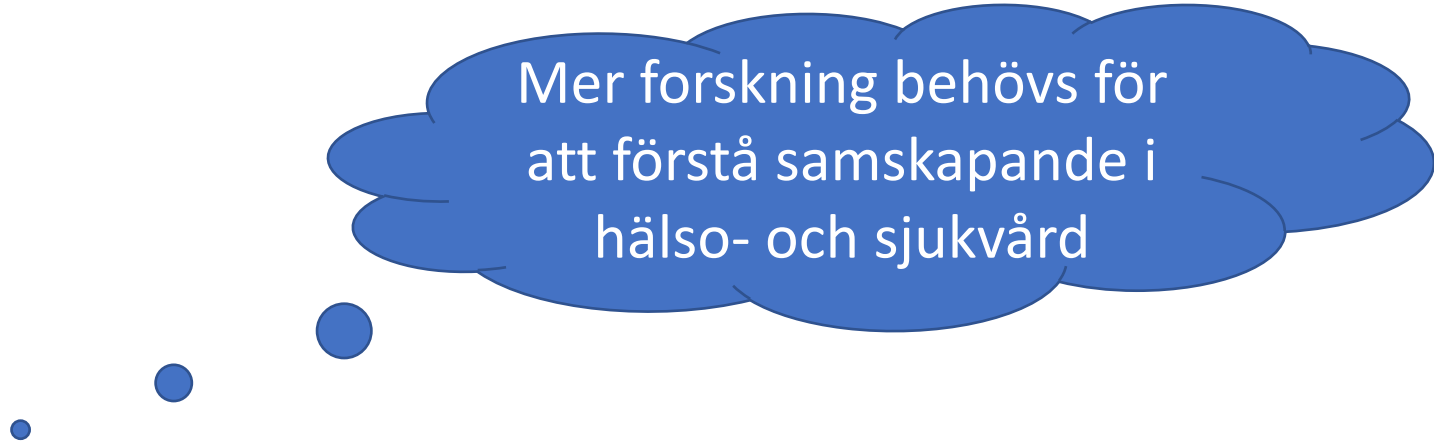
Mellan individer och organisationer?

I samhället?

Mellan individer i organisationer?

Negativa aspekter av samskapande

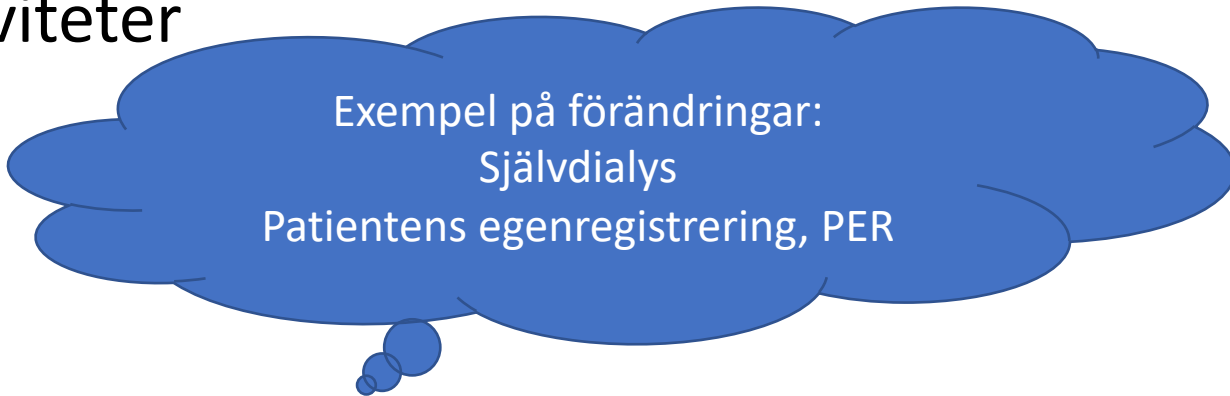
- Risk för att samskapande med en representant/grupp ger negativ effekt för en annan grupp (maktförskjutning?)
- Risk att resurssvaga individer/grupper inte blir hörda/sedda
- Kräver förändring och engagemang på alla nivåer i hälso-sjukvårdssystemet

Mer forskning behövs för
att förstå samskapande i
hälso- och sjukvård

Möjliggörande för samskapande

- Respekt och förmåga att lyssna
- Tillgång till information
- Tillträde till aktiviteter
- Tillit till att kunna medskapa information och aktiviteter
- Tillit till att kunna leda aktiviteter

Exempel på förändringar:
Självdialys
Patientens egenregistrering, PER

Att vara inkluderande är en aktiv handling!

Det räcker inte med att vara icke-exkluderande utan att vara inkluderande är ett aktivt val, en aktiv handling

Frågor kopplade till empowerment, delaktighet & samskapande

Vem ser det som ett problem om inte alla har samma möjlighet att ta del av en service/vårdtjänst?

Hur säkerställs allas möjlighet att använda en service/vårdtjänst?

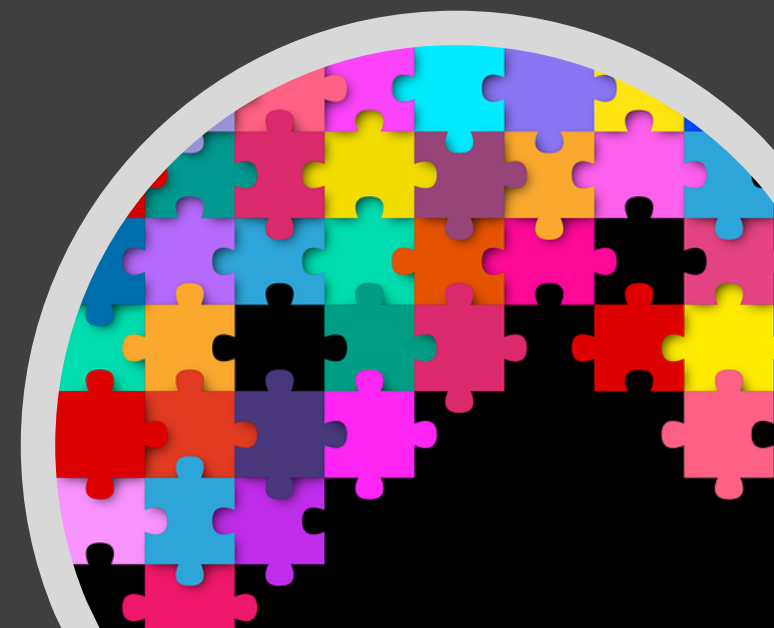

Vems ansvar är det att säkerställa att alla kan använda en service/vårdtjänst?

Hur ser empowerment, samskapande & delaktighet ut utifrån era erfarenheter?

Positiva erfarenheter/exempel på
empowerment, samskapande &
delaktighet

Utmaningar för samskapande och delaktighet

Leder samskapande och patientdelaktighet till bättre vård och hur säkerställs det?

Vad är "lagom" gällande empowerment, samskapande & patientdelaktighet?

Vems röst blir hörd & varför?

Summering

- Empowerment, delaktighet & samskapande kräver aktivt engagemang och ansvarstagande.
- För att främja delaktighet och samskapande behövs förståelse för när det inte sker, vem som är inkluderad/exkluderad och agerande för att öka inkluderande.
- Samskapande innebär gemensamt skapande av lösningar för bästa resultat.

Vad blir mitt nästa steg och
varför?

SAMSKAPA

FORSKNINGSPROGRAM OM COPRODUCTION

FORTE program 2019-2024

JÖNKÖPING ACADEMY
For Improvement of Health and Welfare

JÖNKÖPING UNIVERSITY

***Frågor eller goda idéer,
kontakta mig!***

Kristina.areskoug-josefsson@ju.se

 @tinaareskoug

För mer information och forskning:

<https://ju.se/personinfo.html?sign=arekri&lang=en>

